

The System – Who Rigged It and How We Fix It

by Robert Reich, Alfred A Knopf, NY 2020

Demokrácia-e még Amerika?

Botos Katalin könyvajánlata

Robert Reich munkásságát már évtizedek óta figyelemmel követem. Még a rendszerváltás után 1991-ben jelent meg a *The Work of Nations* c könyve, amely a 21. századra való felkészülés jegyében fogalmazódott meg. 1993-97 között Clinton elnök munkaügyi minisztere volt. Azóta professzor, szakíró, politikai aktivista. Az elsők között volt, aki élesen felhívta a figyelmet az amerikai dolgozó rétegek relatív elszegényedésére, lemaradására az osztozkodásból a megtermelt jövedelemben. Nem a piacgazdaság megszüntetését, csak működésének igazságosabbá tételét tartja céljának. Már előző könyvei egyikének is az volt a címe: „Mentsük meg a kapitalizmust – nem kevesek, hanem mindenki számára.” Legutóbbi könyvében (*The system – who rigged it-and how we fix it*) azt keresi, hogyan lehetne az amerikai gazdasági rendszer működését igazságosabbá tenni.

Reich bemutatja, hogy 2014-ben Martin Gilens és Benjamin Page professzorok egy elemzésben élesen megfogalmazták: *az USA nem tekinthető demokráciának*. Az amerikai tömegeknek ugyanis szinte semmi hatásuk nincs a kongresszus törvényhozására. Amióta 2010-ben eltörölték a cégek kampánypénz-adományozási korlátját, azóta a politikát még inkább csak a pénz irányítja, s nem az emberek szavazata. Pontosabban: olyan mértékű befolyásolásra van mód e rengeteg pénz segítségével, amely lehetővé teszi a részérdekek államédekké emelését, a tömegek kijátszását. A demokratikus választások fűgefalevelével...

Reich azt emeli ki, hogy a szuper gazdagok olyan képzést tudnak gyermekeiknek biztosítani, aminek segítségével egyenes út vezet a politikai karrierhez, a Kongresszusba bejutáshoz is. Vagyonuk lehetővé teszi, hogy olyan egészségügyi ellátáshoz jussanak, ami csak keveseknek osztályrésze, s olyan igazságügyi rendszer működését teszik lehetővé, ami elkerülhetővé teszi számukra a börtönt. (Mondani se kell, mennyire aktuálisak napjainkban ezek a több évvel ezelőtt leírt szavak... Természetesen nem Reich az egyetlen, aki ezt látja. Az általam igen sokra tartott pénzügyi szakember, Raghuram Rajan is világosan leírta, már 2010-es sikerkönyvében az amerikai kapitalizmus fent idézett visszásságait.)

Reich szinte azt mondja, hogy Amerikában a gazdagok számára eljött a szocializmus... Idézi, hogy nemcsak a makroszinten, de a mikroökonómiában, a vállalatgazdaságban is markáns változások mentek végbe. A vállalatvezetés célfüggvénye nem a stakeholderek, vagyis az összes érdekelt előnyének maximalizálása, hanem csak a shareholderok, a részvényesek igényének kielégítése lett. Ezt lehetővé tette a szakszervezetek szerepének letörése,

és a Wall Street szabályozásának túlzott liberalizálása. A cégvezetés gyakorlata a profitmaximalizálást ellenséges cég-átvételekkel, a bérek leszorításával, elbocsátásokkal, kiszervezésekkel érte el. Teszem hozzá, egyben részvény-visszavásárlásokkal maguknak, a menedzsmentnek nagyszerű bónusz-lehetőségeket szerezve... Igaz, az általános közgazdasági képzés nem is adott segítséget a korszerű menedzsment technikák tanításához, az innováció korában... Erre nem utal a szerző könyvének értékelői szerint.¹

Reich rámutat: a dolgozó rétegek háromféle választ adtak erre az őket érő kihívásra: 1. Fokozódott a nők munkába állása. 2. Hosszabb ideig, több állásban dolgoztak a munkavállalók. 3. Kölcsönökből egészítették ki a jövedelmüket. Igen, Amerika lakossága egyre jobban eladósodott. (Ahogy Rajan írta: „Egyenek hitelt!”.)

Reich láttatja, hogy sajnós a nagy váltó-pártok között – bár van némi különbség a szociális érzékenység terén – a vagyonkoncentrációt illetően az álláspontok nem különböznek. Pedig Reichnek sincs jobb ötlete, más válasza, mint hogy a szavazóknak kellene okosan dönteni, hogy az anomáliákat ki lehessen igazítani. Hiszen számos törvény módosítására lenne szükség (mindenekelőtt a kampányfinanszírozásnál, és a Legfelsőbb Bíróság működésének szabályozásánál). Kérde azonban az ember, hogyan, mikor a gazdag cégek adományaiikkal mindkét nagy pártot a markukban tartják?...

Reich szerint el kell felejtetni a *jobb - bal* politikai megosztást. **Az igazi ellentét: demokrácia az oligarchiával szemben.**² Sajnos, számos eszköz révén: vallások, dogmák, ideológiák segítségével a mindenkori elitek valahogy elérik, hogy a tömegek akceptálják az ő jogukat a hatalomhoz...

Igen, ezeknek a megváltoztatása lenne a legfontosabb feladat. A manipulációs lehetőségek csökkentése... Mindehhez természetesen nehéz valós megoldási alternatívákat kínálni. Ebben kevésbé erőteljes a könyv, mint a bíráló megfogalmazásában. De azért a bíráló maga is megéri, hogy elolvassuk. Hogy kiábránduljunk abból az illúzióból – már akinek még van ilyen –, hogy Amerika példát mutat, merre kell haladnunk.

2023. júl. 30.

---

¹ Az ismertetéshez felhasználtam *Joseph Oddo* recenzióját: Review of The System: Who Rigged It and How We Fix It <https://www.linkedin.com/pulse/review-system-who-rigged-how-we-fix-joseph-oddo>

² Az oligarchikus államok rangsorában viszont Amerika csak a 26. helyen áll. Lásd erről korábbi ismertetésünket (két témával korábban).